

“Handen vol aan Europese milieudoelstellingen”

Vele jaren waren we er aan gewend dat op rijksniveau de zorg voor het water verdeeld was over twee ministeries. Het Directoraat-Generaal Water van het ministerie van Verkeer en Waterstaat was verantwoordelijk voor veiligheid en de kwaliteit en kwantiteit van het oppervlaktewater, het Directoraat-Generaal Milieu van het ministerie van VROM voor riolering, drinkwater en kwaliteit en kwantiteit van grondwater. In de discussie over versterking van de waterketenbenadering (drinkwater, riolering en afvalwaterzuivering) had de minister van VROM het voortouw. Deze zat het Bestuurlijk Overleg Waterketen voor. Aan deze situatie is met de vorming van het kabinet Rutte een einde gekomen. Beide directoraten-generaal maken nu deel uit van het nieuwe ministerie van Infrastructuur en Milieu. Een gesprek over deze nieuwe situatie met dr. Bernard ter Haar, sinds 1 juli 2009 Directeur-Generaal Milieu. Een gesprek dat plaatsvond in zijn werkkamer aan de Plesmanweg, het gebouw waarin tot voor kort het ministerie van Verkeer en Waterstaat gevestigd was.

De afspraak op dit adres verraste mij.

“We zijn volop bezig met de aanpassing van de ambtelijke diensten aan de nieuwe indeling van de ministeries. Zelf zit ik nu twee dagen per week hier en drie dagen in het kantoor van het vroegere ministerie van VROM naast het Centraal Station. Het Directoraat-Generaal Milieu is redelijk intact gebleven. Onze verantwoordelijkheid voor het energiebeleid is overgeheveld naar het nieuwe ministerie, waarin Economische Zaken, LNV en het innovatiebeleid zijn samengevoegd. Ook het beleid ten aanzien van radioactieve straling zowel bij kerncentrales als bij medische behandelingen is daarin ondergebracht, evenals de verantwoordelijkheid voor CO₂-opslag in de bodem. Alle andere taken op het gebied van het milieubeheer zijn bijeengebleven en worden nu ingebracht in het nieuwe ministerie voor Infrastructuur en Milieu. We zullen zeker tot een herpositionering van verantwoordelijkheden komen. Er zijn nu vijf directoraten-generaal: drie van Verkeer en Waterstaat en twee van VROM. Dat zijn er te veel, daar zijn wij het over eens. We zullen het komende half jaar bestuderen welke taken het beste samengevoegd kunnen worden en dan met een nieuwe structuur komen.”

Hoe kijkt u tegen deze nieuwe combinatie aan?

“Ik ben er bepaald niet ongelukkig mee. We hadden altijd relatief veel beleidscontacten met Verkeer en Waterstaat, zowel vanuit DG Milieu als DG Ruimte. Nu we allemaal moeten afslanken, kan het integratieproces een handje helpen. Zelf had ik het mooi gevonden als ook het natuurbeleid in dit nieuwe ministerie van Infrastructuur en Milieu ondergebracht was. Men heeft ervoor gekozen om de band met landbouw

intact te laten, waar uiteraard ook veel voor te zeggen is. De nieuwe opzet maakt het mogelijk om het hele waterbeleid transparanter neer te zetten. De verdeling die er was, leidde toch tot een zekere onduidelijkheid. Vooral het gehele kwaliteitsbeleid moet transparanter kunnen. Bijvoorbeeld de verantwoordelijkheid voor het drinkwater en het oppervlaktewater waaruit dat gewonnen wordt, komen nu in één hand.”

Blijft het Bestuurlijk Overleg Waterketen bestaan?

“Daar kan ik nu nog geen antwoord op geven. Er zijn diverse vormen van bestuurlijk overleg. Zo was er ook een Bestuurlijk Overleg Water vanuit het ministerie van Verkeer en Waterstaat. Bundeling van dit soort overleggen is zeker mogelijk. Vraag is wel of de bestuurlijke partners dat ook willen. Het kan zijn dat vanuit hun organisaties verschillende bestuurders met eigen portefeuilles daaraan deelnemen.”

“Over de waterketen zelf doet het regeerakkoord geen specifieke uitspraak. Maar er is ook geen enkel signaal dat men de afspraken die de Unie van Waterschappen en de VNG daarover gemaakt hebben, niet zou willen ondersteunen. Men zal hen alleen maar willen stimuleren om deze afspraken de komende tijd ook waar te maken. Er heeft op dit punt nog geen gedachtewisseling met het kabinet of de Kamer plaatsgevonden, maar ik ga er vanuit dat het Rijk vooral druk zal uitoefenen om de bezuinigingen die het rapport van de Feitencommissie aangeeft, ook te realiseren. Dit nieuwe kabinet is vooral een kabinet van doen. De waterschappen geven overigens ook zelf aan om daarbij over hun eigen grenzen heen te willen kijken. Zo zie ik tenminste het voorstel dat er nu ligt om de waterschappen Rijn en IJssel, Regge en Dinkel en Velt en Vecht te

laten fuseren. De tijdgeest is daar ook naar. De overheid wordt op alle niveaus geconfronteerd met een schaarste aan geld. Doe dan als eerste die dingen die niet echt pijn doen.”

Wordt er hard genoeg aan getrokken?

“Het is te vroeg om daar nu wat van te zeggen. De gemeenten lopen aan tegen grote uitgaven voor de inrichting en het onderhouden van hun riolering. Zij zullen mogelijkheden tot kostenbesparing zeker willen aangrijpen. Uitdaging is vooral om die mogelijkheden tijdig op te pakken. Ik merk in ieder geval dat het thema sterk leeft. Net als bijvoorbeeld het thema duurzaamheid. Denk maar aan alle ideeën om energie op rwi's te winnen. We moeten ook niet vergeten dat er bij de gemeenten veel op het bordje ligt. Zij worden bijvoorbeeld ook geconfronteerd met de nieuwe Regionale UitvoeringsDiensten, 20 à 30 nieuwe diensten die de milieuvergunningen gaan afgeven en voor de handhaving moeten zorgdragen. Die taken liggen nu deels bij de gemeenten, deels bij de provincies. Vele gemeenten hebben te weinig deskundigheid, capaciteit en inzet om die functie waar te kunnen maken. Besloten is om deze verantwoordelijkheid te gaan opschalen, zodat we kunnen borgen dat de vergunningverlening en handhaving in goede handen zijn, eventueel gekoppeld aan een strafrechtelijke procedure. Ook daar moet een ketenbenadering ontstaan.”

Is hier wellicht een koppeling mogelijk?

“Er zit nu al veel weerstand in dit proces. Begrijpelijk omdat gemeenten mensen en taken moeten overdragen. Bovendien moet je, als je efficiënter wilt werken, niet te veel koppelen. Waar het mij om gaat, is dat de

filosofie erachter dezelfde is: professionalisering in de uitvoerende sfeer door schaalvergroting. Ander punt is dat deze regering besloten heeft om de waterschappen als aparte bestuurslaag te laten bestaan, maar wel de bestuurszetels voor de inwoners door indirecte verkiezingen via de gemeenten te laten bezetten. Dit zou kunnen gaan leiden tot een zekere machtsverschuiving, met consequenties voor de verhouding tussen 'nat' en 'droog' oftewel tussen de belangen van de natuur en die van de agrarische en de stedelijke omgeving. Denkbaar is dat hierdoor realisatie van de waterketengedachte gemakkelijker gaat verlopen."

Krijgt het milieu voldoende aandacht van het nieuwe kabinet?

"De visie van dit kabinet is doelen niet te hoog te stellen. Maar wat het zegt moet wel gerealiseerd worden. Daarnaast zullen we als land onze handen vol hebben aan het nakomen van de Europese milieudoelstellingen: de energieplafonds, de samenwerking op het gebied van luchtkwaliteit, de stikstof- en meststoffenregelgeving. Onze agenda is vol genoeg. Daarnaast zullen wij voldoende CO₂-reductie moeten bereiken om onze bijdrage aan de klimaatbeheersing te leveren."

"Het vorige kabinet legde de lat heel hoog, maar slaagde er niet in het daarbij vereiste uitvoeringstempo te realiseren. Nu ligt de lat lager en moeten wij snel tot uitvoering komen. Bovendien moet de schaarste verdeeld worden met pijnlijke keuzes tot gevolg. Persoonlijk vind ik dat er te weinig aandacht is voor de biodiversiteit. Het is doodzonde dat de ecologische hoofdstructuur niet verder gerealiseerd wordt."

Kun je dat laatste niet zien als een tijdelijke pas op de plaats?

"Dat ben ik zeker met u eens. Van het grotere thema duurzaamheid maken naast klimaat en milieu, biodiversiteit, veiligheid ook gezonde overheidsfinanciën deel uit. De bankencrisis heeft een grote aanslag op de overheidsfinanciën gedaan. Die moeten nu eerst op orde gebracht worden. Daarna kunnen we weer meer aandacht aan de andere aspecten besteden. Belangrijk is wel dat we intussen kapitaalvernietiging vermijden en de waarde van wat tot dusverre gerealiseerd is, in stand houden." "Biodiversiteit speelt uiteraard meer op mondiaal dan op Nederlands niveau. Het thema heeft twee aspecten. Het uitsterven van soorten maakt onze wereld armer. Maar er is ook een economische kant. Een rijk ecosysteem stelt ons beter in staat om alles wat deze planeet te bieden heeft, in stand te houden op de langere termijn, voor onze kinderen en onze kleinkinderen."

Wat is uw achtergrond?

"Ik ben geboren in 1955, opgegroeid in Leeuwarden. Na mijn middelbare school ben ik in 1974 in Groningen eerst kernfysica gaan studeren, vervolgens algemene economie. Ik kwam als een echte bètaman van school, vond natuurkunde onovertroffen interessant, vandaar die studie kernfysica. In 1986 ben ik ook gepromoveerd in de

Bernard ter Haar

theoretische kernfysica. Maar al werkende kwam ik tot het inzicht dat in dat vakgebied mijn maatschappelijke belangstelling onvoldoende tot zijn recht kwam, de reden dat ik daarnaast algemene economie ben gaan studeren."

Wat hield uw promotieonderzoek in?

"Ik heb berekeningen uitgevoerd over de veranderingen in dichtheden die ontstaan als loodkernen elkaar bij hoge snelheden in gaswolken ontmoeten. Er ontstaan dan hogere dichtheden met veranderingen in de krachten tussen protonen en neutronen. Dit onderzoek had grote betekenis voor de astrofysica. Wanneer een ster verouderd, implodeert deze.

De hogere dichtheden die dan ontstaan, veroorzaken een explosie die leidt tot een supernova, het einde van de ster. Daarna resten er nog Jupiterachtige fenomenen."

"Ik was in die tijd de grote rekenaar in Nederland. Ik had een enorm computermodel ontwikkeld dat op drie computersystemen gelijktijdig draaide. Een mooie tijd in een leuke wereld met weinig mensen. In 1988 heb ik voor een geheel andere koers gekozen. Ik ben bij het ministerie van Financiën beleidsmedewerker op de afdeling Internationale Monetaire Zaken geworden en heb bijvoorbeeld voor Nederland de onderhandelingen over de vorming van de Monetaire Unie, de invoering van de euro dus, mogen voeren."

"In 2000 ben ik benoemd tot directeur van de directie Algemene Financiële en Economische Politiek, de denktank van het departement. In 2003 werd ik directeur Financiële Markten. In die hoedanigheid ben ik tijdens de bankencrisis afgereisd naar België om ABN-AMRO terug te kopen uit de Fortis-boedel. Sinds juli 2009 ben ik

directeur-generaal Milieu en werkzaam in een geheel andere wereld."

Vanwaar deze overstap?

"Ik had in 1988 bewust gekozen voor de Rijksdienst, niet specifiek voor werken in de financiële wereld. Binnen die Rijksdienst stond op een gegeven moment 'milieu' voor mij met stip bovenaan als meest begeerde post. Deze functie biedt mij een mooie combinatie van mijn natuurwetenschappelijke en economische achtergrond, iets wat ik bij Financiën gemist had. Hier kan ik deze twee werelden met elkaar verbinden. Een functie minder in het centrum van de Haagse macht, meer aan de periferie, maar inhoudelijk heel spannend. Zeker in deze tijd. Met de groeiende economieën in China, Brazilië en India worden de grenzen bereikt van wat deze planeet aankan. Dat levert spannende vragen op, politiek lastig, maar zeer interessant om als hoge ambtenaar aan te werken."

Wat zou u willen bereiken?

"Doel is om in 2050 een klimaatstabile situatie bereikt te hebben met een temperatuur die maximaal twee graden hoger is dan thans. Daarom is wereldwijd een reductie van de CO₂-uitstoot met 50 procent nodig, in Nederland met 80 tot 90 procent. Die daling is gaande, maar moet als beweging een vliegwiel worden dat gaat draaien, anders zijn we straks te laat. Ander punt is dat als materialen schaars worden - zware metalen voor de elektronica bijvoorbeeld - we nieuwe ketens voor materiaalgebruik moeten gaan creëren."

"Heel concreet zullen we op korte termijn ons energiegebruik in de gebouwde

“Milieutaken bedrijfsmatig aanpakken”

omgeving verder moeten terugdringen. Dat kost weinig, vergeleken met de bouw van windmolens bijvoorbeeld. Die beweging moet nog beter ingezet worden."

Hebt u een boodschap voor de watersector?

"Mondiaal is water één van de belangrijkste elementen op de duurzaamheidsagenda. Klimaatveranderingen kunnen grote verschuivingen in de beschikbaarheid van water teweeg brengen. In het Middellandse Zeegebied bijvoorbeeld wordt sterke verdroging voorzien. In Nederland krijgen we vooral met zware buien en grotere droogtes te maken. Uiteraard blijft de zorg voor het water regionaal gebonden, maar onze kennis en ervaring zullen we in de gehele wereld moeten inzetten. Daar ligt voor deze sector de grote opgave."

Maarten Gast